

Teksten schrijven in het (speciaal) basisonderwijs

Resultaten peilingsonderzoek
Schrijfvaardigheid aan het einde
van het basisonderwijs (bo) en
speciaal basisonderwijs (sbo)

slo

landelijk
netwerk
taal

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

1

slo

Programma

15.00 Welkom	Joanneke Prenger
15:05 Schrijfvaardigheid in beeld	Marleen van der Lubbe
15:55 Effectieve kenmerken van het schrijfonderwijs	Daphne van Weijen
16:10 Reflectiewijzer en handreiking schrijfvaardigheid	Anke Herder
16:25 Schrijfonderwijs in de schijnwerpers (reprise)	Carlijn Pereira
16:35 Inspiratieronde:	
Feedback	Monica Koster
Schrijfportfolio	Mariëtte Hoogeveen
Praktijkvoorbeeld	Suzanne van Norden
17.00 Slot	

2

 Inspectie van het Onderwijs
 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
 Wetenschap

Peil.Schrijfvaardigheid

Einde bo en sbo

Herman Franssen (h.franssen@owinsp.nl)
 Marleen van der Lubbe (m.vanderlubbe@owinsp.nl)

3

Peilingsonderzoek primair onderwijs

- Elk schooljaar jaarlijkse meting taal en rekenen en twee variabele peilingen
- Zicht op resultaten, ontwikkeling in resultaten en resultaten in relatie tot het aanbod
- Doel: Basis voor dialoog over inhoud, kwaliteit en niveau van het onderwijs

4

Uitvoering

- Start met domeinbeschrijving (SLO) en review (via NRO)
- Instrumentontwikkeling en veldwerk door consortia (via NRO)
- Deelname vrijwillig en gescheiden van instellingstoezicht

Peil.Schrijfvaardigheid uitgevoerd door consortium bestaande uit GION Onderwijs/Onderzoek, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit van Utrecht, Kohnstamm Instituut, Cito en NHL Stenden hogeschool

5

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Peil.Schrijfvaardigheid

Einde (speciaal) basisonderwijs

2018-2019

Peil.Schrijfvaardigheid
einde s(b)o 2018/019

6

Peil.Schrijfvaardigheid 2018/2019

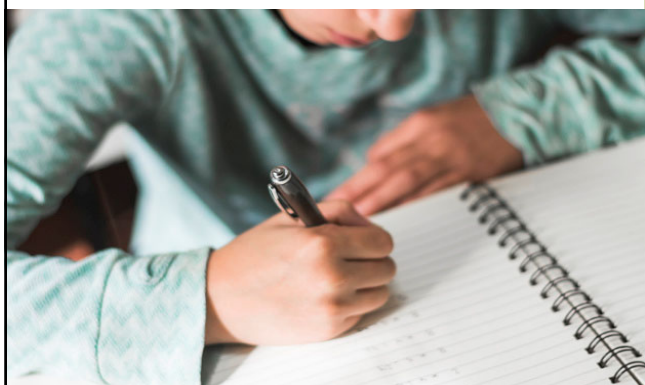
› Deelname

- 95 scholen voor basisonderwijs (bo), 2438 bo-leerlingen
- 38 scholen voor speciaal basisonderwijs (sbo), 920 sbo-leerlingen

› Instrumenten

- Onderwijsbeleid: schoolleidersvragenlijst
- Onderwijsaanbod en onderwijsleerproces: leerkrachtvragenlijst, interviews leerkrachten en leerlingen en lesobservaties
- Leerlingprestaties: 12 schrijftaken (waarvan 3 ankertaken) bij de 4 tekstsoorten uit referentiekader. Verschilden naar publiek, tekstfunctie en -handeling
- Achtergrondkenmerken leerkrachten en leerlingen: vragenlijsten en interviews

7

Schrijfprestaties

8

Brief aan Annika T4 Lees dit eerst! Stel je voor.... Volgende maand komt een nieuw meisje bij jullie in de klas. Zij heet Annika en ze woont in Zweden. Daar heeft ze Nederlands geleerd. Annika is nog nooit in Nederland geweest en heeft wat vragen: • Zweden heeft veel bossen. Hoe ziet Nederland er uit? • In Zweden wonen weinig mensen. Je burens kunnen kilometers verderop wonen. Hoe dicht wonen de mensen in Nederland op elkaar? • De Zweden eten graag haring in roomsaus. Wat eten Nederlanders graag? • Zweden houden van ijshockey en skiën. Van welke sporten houden de Nederlanders? • Wat doen Nederlandse kinderen in hun vrije tijd? De juf vraagt jou om Annika een brief te schrijven met antwoord op haar vragen. De opdracht Schrijf op de bladzijde hiernaast je brief aan Annika.	Ons speelveld T10 Lees dit eerst! Stel je voor... Naast jouw school ligt een speelveld. Er staan speeltoestellen, een net waar je in kunt klimmen en doelen voor voetbal of handbal. Vorige week hoorden jullie dat de gemeente daar huizen wil bouwen. Als dat doorgaat, raken jullie je speelveld kwijt. Alle leerlingen in jouw klas gaan een brief schrijven aan de burgemeester om te vragen jullie speelveld te beschermen en een andere plek voor de huizen te zoeken. De opdracht Schrijf een brief aan de burgemeester waarin je vraagt jullie speelveld te beschermen en een andere plek te zoeken voor de nieuwe huizen. Leg uit hoe belangrijk het speelveld voor jullie is. Schrijf je brief op de volgende pagina

9-3-2021
9

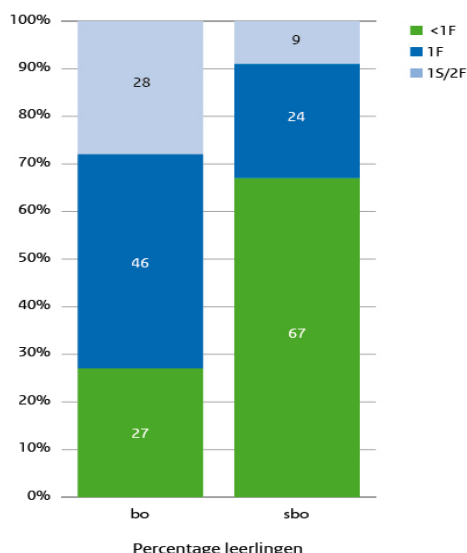

Communicatieve effectiviteit

- > Opbouw
  - Bijv. heldere thema-overgangen in woorden
- > Formulering
  - Bijv. de formaliteit van de tekst (formeel/informeel) of tekstaspecten
- > Inhoud
  - Bijv. het gebruik van informatie uit de schrijfoopdracht en de aanwezigheid van voor de tekstsoort verplichte aspecten

Beheersing referentieniveaus en trend

> Ambities Meijerink einde po:
85% 1F en 65% 1S/2F

> Nauwelijks verschil in prestaties tussen 2009-2019

11

Niveau 1: zeer laag
(<P5 bo; P10 sbo)

Brief aan Annika

nederland heeft
niet heel veel bossen
hier woon ik heb verschillende
ze eten in nederland groen
stamppot en patat
voetbal formule 1
gamen en buiten
speelen en brom-
fieren

Niveau 6: zeer hoog
(P90 bo; >P95 sbo)

Hoi Annika.

Nederland heeft een heel mooi landschap. Heel leuk dat je bij ons in de klas komt. In Nederland is het heel anders dan in Zweden. Wij hebben niet super veel bossen in Nederland, maar wow in Nederland wonen mensen heel dicht bij elkaar de meeste mensen hun huizen zitten zelfs tegen elkaar!

In Nederland eten wij van alles: iets typisch Nederlands is boerenkool en rookworst.

Nederlanders hebben niet een sport die iedereen doet, maar de meest mensen kijken voetbal!

Neder wij Nederlanders doen in onze vrije tijd van alles, de meeste mensen kijken tv filmpjes/katjes of gewoon op onze telefoon. Ik hoop dat je hier wat aan hebt! en tot snelverder!

groetjes

12

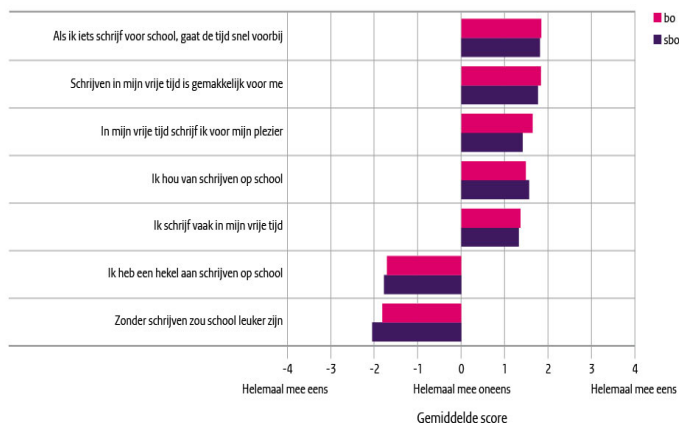
12

Attituden en achtergrondkenmerken

13

Schrijfplezier

Interviews over beleving:
Leerlingen vinden inhoud van de tekst en correctheidsaspecten als spelling en interpunctie moeilijkste onderdelen van het schrijven van een tekst

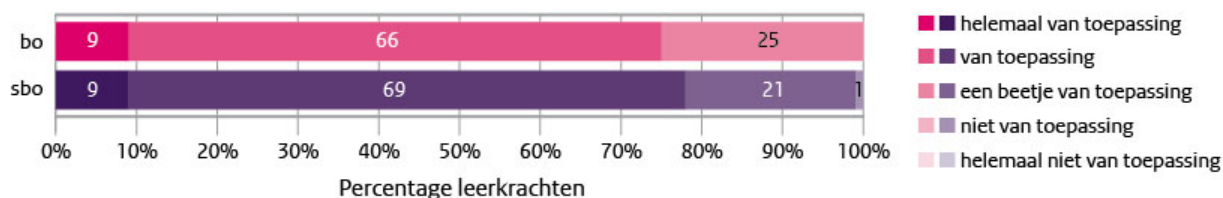
- > Vrij positieve inschatting eigen kunnen, maar beperkt plezier in schrijven

14

14

Kennis en vaardigheden leerkrachten

- › Kleine groep leerkrachten heeft in de voorgaande jaren deelgenomen aan professionaliseringsactiviteiten m.b.t. schrijven (bo 8%; sbo 5%)
- › Beoordeling, monitoring en evaluatie in interviews meest genoemd als lastigste aspecten van het schrijfonderwijs (bo ook differentiatie). Sterkste kant motiveren en enthousiasmeren voor schrijven of schrijfopdracht

15

15

Verschillen in prestaties

Scholen, klassen en leerlingen

16

Samenhang schrijfprestaties

	Algemene kenmerken	Domainspecifieke kenmerken
School	>25% gewichtenleerlingen versus 0% gewichtenleerlingen - Rooms-katholiek versus openbaar onderwijs	
Klas		- Geen taalmethode - Taal in beeld, Taal op maat en combinatie taalmethodes - Kennis over het genre (een keer per maand of meer versus nooit) - Kennis over het schrijfproces - Leren van anderen in het sbo
Leertracht	11-15 jaar en meer dan 21 jaar werkervaring versus 0-5 jaar werkervaring	
Leerling	- Havo/vwo - Meisje	- Schrijfplezier - Self-efficacy - Schrijven in de vrije tijd (een à twee keer per jaar versus nooit)

17

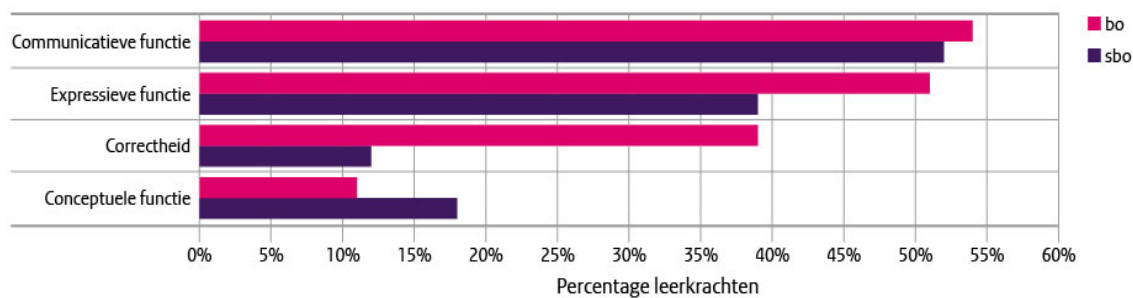

Het schrijfonderwijs

18

Visie leerkrachten

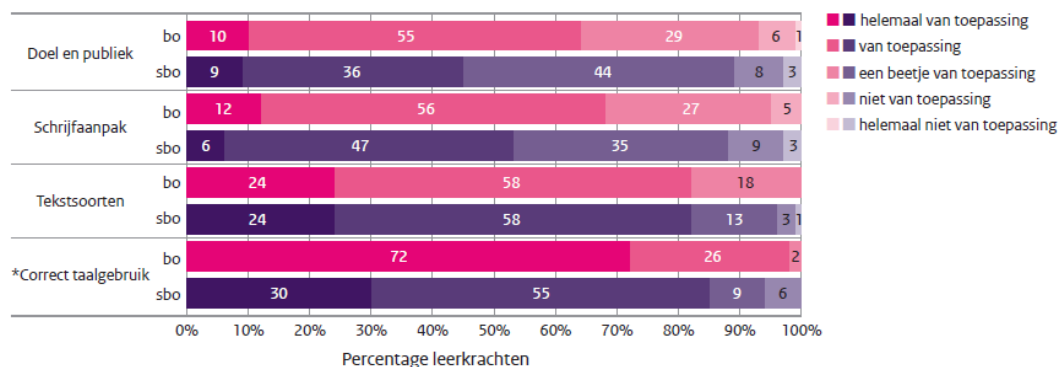

- › Ongeveer een vijfde van de leerkrachten bepaalt specifieke leerdoelen; 59% van de bo-leerkrachten en 39% van de sbo-leerkrachten bepaalt zelf geen specifieke leerdoelen, maar volgt daarin de taalmethode

19

Nadruk op lesdoelen in het schrijfonderwijs

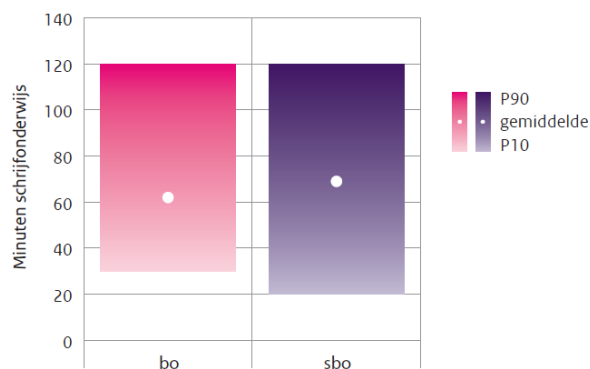
* significant verschil tussen bo en sbo

- › In lesdoelen, lessen, instructie en feedback nadruk op correct taalgebruik

20

Lestijd schrijven per week

Bo gemiddeld ongeveer 13% van totale tijd aan taalonderwijs; sbo 15%

21

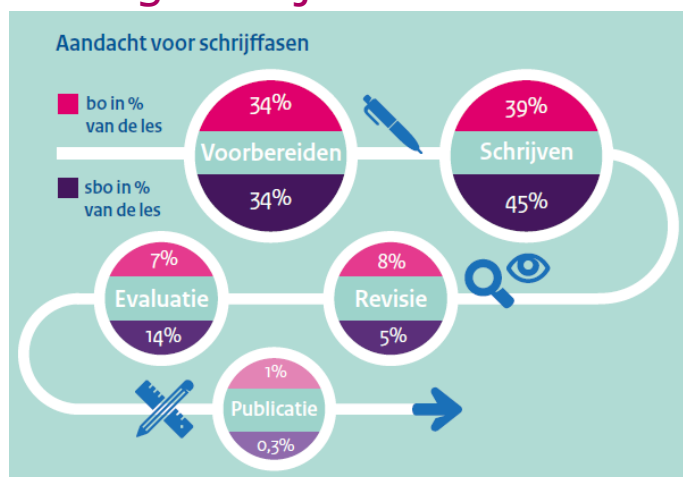
Variatie in tekstsoorten; vooral verhaal en verslag

22

Tijdsbesteding schrijffasen

Inspectie van het Onderwijs
9-3-2021

23

23

Overige kenmerken onderwijsleerproces

- > **Integratie schrijfonderwijs:** 56% bo- en 40% sbo-leerkrachten geeft schrijfopdrachten buiten het taalonderwijs.
- > **Beeld van schrijfontwikkeling:** meeste leerkrachten geven aan een goed beeld te hebben door observeren van leerlingen en regelmatig beoordelen schrijfproducten.

24

Reflectie in focusgroep

25

Aanbevelingen focusgroep

- Schoolbrede visie en aanpak van het schrijfonderwijs
- Pas inzichten uit de vakdidactiek meer toe in de praktijk
- Zorg voor betere toerusting van leraren om zicht te krijgen op de ontwikkeling van schrijfvaardigheid
- Vergroot het urgentiebesef
- Veranker aandacht voor schrijven en schrijfdidactiek in de opleiding en nascholing
- Onderzoek de referentieniveaus op haalbaarheid en bruikbaarheid in de praktijk
- Onderzoek wat leerkrachten echt doen in de klas
- Onderzoek motivatie en attitude van leerlingen en leerkrachten

26

Ontsluiting resultaten

- WWW.PEILPUNT.NL -> kopje Schrijfvaardigheid (vanaf 4 maart)
  - Belangrijkste resultaten kort beschreven
  - Downloaden rapport en onderliggende technische rapporten
  - Downloaden reflectiewijzer
- Reflectiewijzer in maart naar alle bo- en sbo-scholen; handleiding met uitgebreidere suggesties via site SLO
- Artikelen in [nieuwsbrief inspectie](#) en vaktijdschriften (Didactief, BasisschoolManagement, MeerTaal)
- Presentaties op conferenties

27

Vragen?

28

Effectieve kenmerken van het schrijfonderwijs

Teksten schrijven in het (speciaal) basisonderwijs,
SLO 4 maart 2021

Daphne van Weijen & Tanja Janssen

Wijzer in een complexe wereld

29

Aanleiding

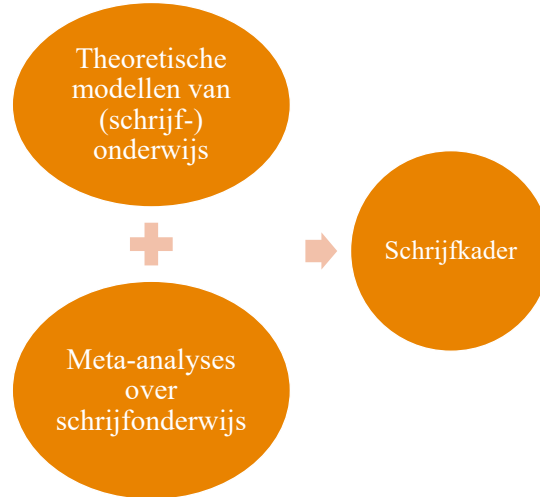
- Literatuuronderzoek uitgevoerd in 2017
- Doel? effectieve kenmerken van schrijfonderwijs in kaart brengen
- Opbrengst? kader voor de ontwikkeling van instrumenten voor peilingsonderzoek naar schrijfonderwijs

Wijzer in een complexe wereld

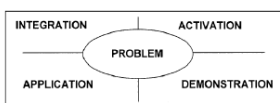
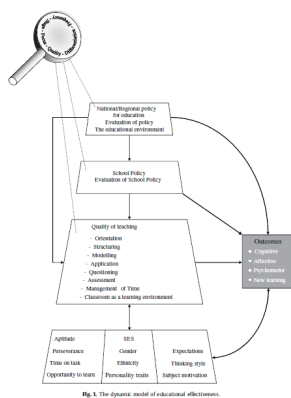
30

Werkwijze

31

(1) Theoretische studies en modellen

- Algemene kenmerken van effectief onderwijs (Kyriakides et al. 2009; Merrill 2002)

- Professionele kwaliteiten van leerkrachten (Van de Grift, 2007)

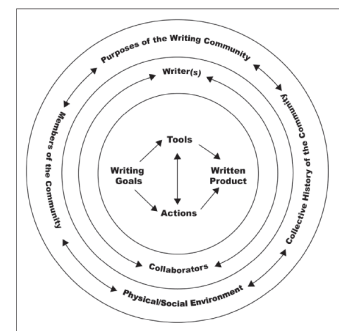
- Domein-specifieke variabelen: kenmerken van effectief schrijfonderwijs (Graham, 2018)

Educational Research, Vol. 49, No. 2, June 2007, pp. 127–152

Quality of teaching in four European countries: a review of the literature and application of an assessment instrument

Wim van de Grift*
Netherlands Institute of Education, Utrecht, The Netherlands

32

(2) Meta-analyses van schrijfonderwijs interventies

- Welke benaderingen van schrijfonderwijs zijn bij uitstek effectief gebleken in (internationale) meta-analyses van schrijfonderzoek?
- 28 meta-analyses bestudeerd
- Gepubliceerd tussen 1986 en 2018
- Grotendeels Amerikaanse studies
- Alle leerjaren basis- en voortgezet onderwijs
- Deels overlappende studies

META-ANALYSE	TYPE INTERVENTIES	AANTAL STUDIES GEANALYSEERD	LEERJAREN*
Andrews et al., 2006	Grammatica	31	2-10
Bangert-Drowns, 1993	Computergebruik	32	1-college
Bangert-Drowns et al., 2004	Schrijven om te leren	46	1-college
Gersten & Baker, 2001	Meervoudig	13	1-9
Gillespie & Graham, 2014	Meervoudig	43	1-12
Goldberg et al., 2003	Computergebruik	26	16-12
Graham, 2006	Schrijfstrategieën	39	1-12
Graham, Bollinger, et al., 2012	Meervoudig	41	16-6
Graham & Harris, 2003	Schrijfstrategieën	23	3-8
Graham & Harris, 2018	Meervoudig	20 (reviews)	1-12
Graham, Harris, & Chambers, 2016	Meervoudig	19 (reviews)	1-12
Graham, Harris, & Hebert, 2011	Beoordeling/feedback	136	1-12
Graham, Harris, & McKeown, 2013	Schrijfstrategieën	84	1-12
Graham, Harris, Santangelo, 2015	Meervoudig	20 (reviews)	1-8
Graham, Hebert, & Harris, 2015	Beoordeling/feedback	35	1-8
Graham & Hebert, 2010	Schrijven om te lezen	152	1-12
Graham & Hebert, 2011	Schrijven om te lezen	95	1-12
Graham, McKeown et al., 2012	Meervoudig	115	1-6
Graham & Perin 2007a, b	Meervoudig	123	4-12
Graham & Sandmel, 2011	Procesgericht	29	1-12
Graham & Santangelo, 2014	Spellingonderwijs	53	16-12
Hebert et al., 2013	Schrijven om te lezen	19	1-12
Hillocks, 1986	Meervoudig	60	1-college
Koster et al., 2015	Meervoudig	32	4-6
Morphy & Graham, 2012	Computergebruik	27	1-12
Santangelo & Graham, 2016	Handschrift	80	16-12
Van Schooten et al., 2004	Computergebruik	72	4-12
Zheng et al., 2016	Computergebruik	10	16-12

* Voor leerjaren hebben we de Amerikaanse aanduidingen aangehouden: Kinderjaren (= basisonderwijs groep 1 en 2), Grades 1-6 (= groep 3 - 8), Grades 7-12 (= voortgezet onderwijs en college)

Tabel: Janssen & Van Weijen

33

Effectieve schrijfdidactieken

INTERVENTIES	ES MINIMUM	ES MAXIMUM	INTERVENTIES	ES MINIMUM	ES MAXIMUM
Inhouden: kennis en vaardigheden			Feedback		
Schrijfstrategieën algemeen	0,69	1,26	Feedback algemeen	0,42	0,88
Strategie-onderwijs volgens SRSD	1,14	1,75	Leerkracht-feedback	0,76	0,87
Strategie-onderwijs zonder SRSD	0,66	0,89	Peer-feedback	0,21	0,77
Prewriting-activiteiten	0,13	0,54	Computer-feedback	0,34	0,38
Samenvatten		0,82	Doelgerichte feedback		0,74
Reviseren	0,19	0,58	Positieve feedback		0,43
Spelling en handschrift	0,19	0,84	Negatieve feedback		-0,20
Grammatica	-0,41	-0,17	Beoordeling		
Woordenschat		0,78	Zelfbeoordeling	0,46	0,62
Zinscombinatie	0,35	0,56	Beoordelingschalen		0,36
Tekstopbouw	0,30	0,76	Beoordelingsmodel 6+1 Traits*	0,05	0,43
Creativiteitsoefeningen	0,70	0,76	Vooruitgang monitoren	0,18	0,24
Didactische benadering			Computergebruik		
Procesgerichte instructie	-0,25	0,43	Pen en papier		0,48
Docentgestuurde instructie		0,02	Tekstverwerker	0,27	0,64
Interactieve instructie		0,44	Tekstverwerker plus ondersteuning	0,20	1,46
Individuele instructie		0,17	Schrijven om te leren		
Extra tijd voor schrijven	0,24	0,30	Algemeen	0,17	0,29
Vrij schrijven		0,16	Metacognitieve aanwijzingen		0,26
Proces- en/of productdoelen stellen	0,70	1,03	Duur van de interventie		0,23
Onderzoek doen / data-analyse	0,32	0,56	Schrijven om te lezen		
Modelteksten analyseren	0,12	0,40	Algemeen	0,37	0,65
Samenwerkend schrijven	0,59	0,89	Schrijfstrategieën	0,18	0,27
Dicteren		0,55	Extra schrijven	0,30	0,35
Procedurele ondersteuning	0,24	0,86	Spellinginstructie		0,68
			Vragen beantwoorden	0,27	0,28
			Aantekeningen maken	0,45	0,47
			Samenvatten	0,52	0,53
			Uitvoeren schrijven	0,68	0,77

* In het 6 (+/-) Traits Writing Model wordt leerlingen gevraagd hun eigen tekst en die van anderen te beoordelen op zeven aspecten: ideeën, structuur, toon, woordenschat, zinsbouw, consistentie en presentatie (Graham & Harris, 2018)

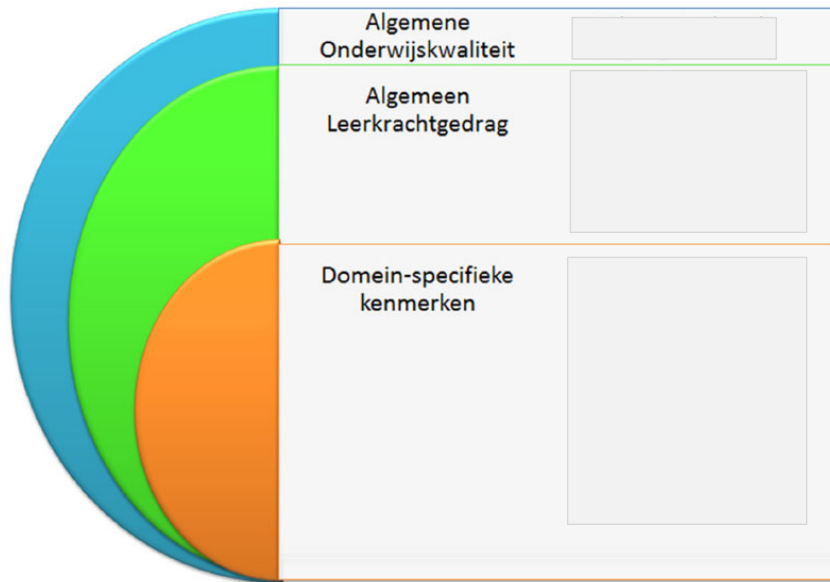
Meest effectieve interventies

- Doelen stellen t.a.v. product en/of proces **Effectgroottes 0.70 – 2.03**
- Onderwijs in schrijfstrategieën **0.59 – 1.59**
- Leerkracht Feedback **0.76 – 0.87**
- Samen schrijven / peerhulp **0.59 – 0.89**
- Niet effectief: grammatica-onderwijs **-0.29 – -0.41**

ES .20 = klein effect, .50 = middelgroot effect, .80 = groot effect

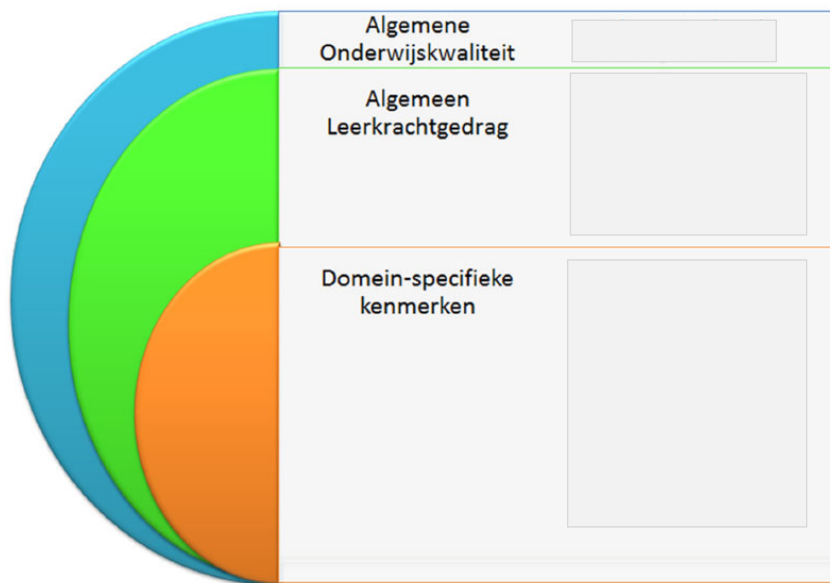
34

Het Schrijfkader

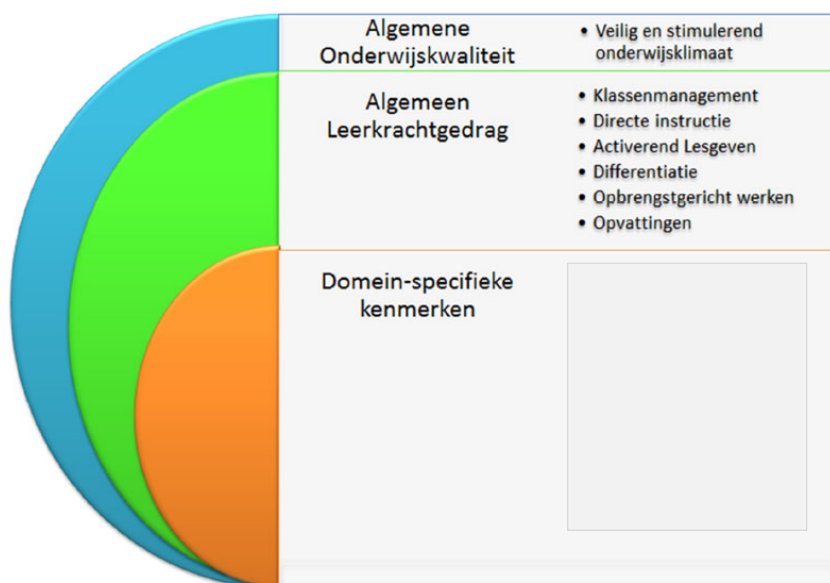
35

Het Schrijfkader: Algemeen

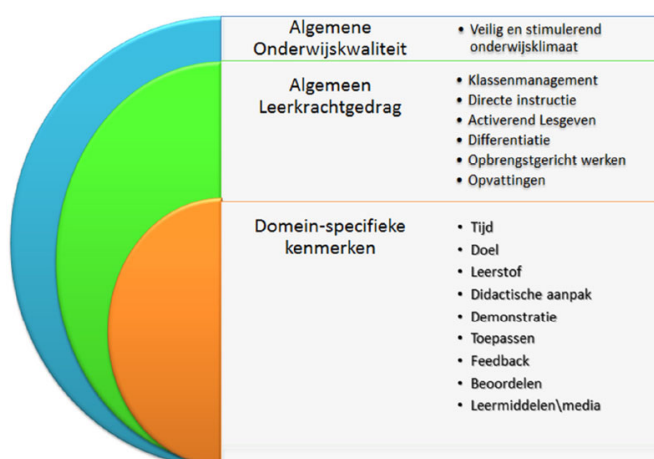
36

Het Schrijfkader: Domein-Specifiek

37

Conclusie

- Er zijn veel mogelijke factoren die een rol spelen in effectief schrijfonderwijs
- In vervolg onderzoek zullen daarom keuzes gemaakt moeten worden
- De uitgebreide beschrijving van het Schrijfkader met instrumentenanalyse kan daarbij helpen (Janssen & Van Weijen, 2017)
- Belangrijk om niet alleen te kijken naar hoe vaak leerkrachten bepaald gedrag vertonen, maar ook wanneer en hoe goed dat gebeurt.

38

Reflectiewijzer en Handreiking *Schrijfonderwijs op peil*

Anke Herder

Teksten schrijven in het (speciaal) basisonderwijs

Landelijk Netwerk Taal – 4 maart 2021

slo

39

Op welke aspecten van schrijfonderwijs is er in jouw team afstemming tussen leerjaren?

40

Reflectiewijzer Schrijfonderwijs
Het schrijven van teksten in het (speciaal) basisonderwijs

Schrijfonderwijs op peil
HANDLEIDING VOOR LEERKRACHTEN IN DE MIDDEN- EN BOVENBOUW VAN HET (SPECIAAL) BASISONDERWIJS

slo een doordacht curriculum dat doen we samen

slo

41

Reflectiewijzer

Reflectiewijzer Schrijfonderwijs
Het schrijven van teksten in het (speciaal) basisonderwijs

1. Schrijfonderwijs op onze school
2. Doelen en doorgaande leerlijnen
3. Tijd voor schrijven
4. Onderwijsleeractiviteiten voor schrijven
5. Zicht op ontwikkeling

slo

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

42

Doelen en doorgaande leerlijn

Richtinggevende vragen

- Hebben we een duidelijk beeld van wat leerlingen aan het einde van het laatste leerjaar moeten kunnen op het gebied van schrijfvaardigheid?
- Weten we wat het referentiekader taal (1F en 1S/2F) en de tussendoelen voor schrijfvaardigheid vragen van onze leerlingen? En doen we daar iets mee?
- Specifiek voor het sbo: maken we onderscheid in doelen naar de uitstroomprofielen? Waarom wel/niet? Zo ja, hoe doen we dat?
- Is ons aanbod (via methoden) dekkend voor de wettelijke kaders (bijvoorbeeld kerndoelen, ononderbroken ontwikkeling)?
- Is er een duidelijke opbouw in ons schrijfonderwijs op basis van een doorgaande leerlijn?
- Hoe gebruiken we de taalmethode en andere materialen om te werken aan doelen voor schrijfvaardigheid?
- Wat vinden we van de (methode)lessen die we geven voor schrijfvaardigheid en de materialen die we daarbij gebruiken? Waar zijn we tevreden over en welke wensen liggen er?
- Hebben we goede afspraken tussen de leerjaren over het schrijfonderwijs, de keuzes die we maken, hoe we de lessen geven en dergelijke?

Ik weet wat het referentiekader taal (1F en 1S/2F) vraagt van mijn leerlingen v.w.b. schrijfvaardigheid.

Reactie	Percentage
Mee eens	41%
Mee oneens	39%
Helemaal mee eens	20%

slo

Mentimeter

43

Doelen en doorgaande leerlijn

Richtinggevende vragen

- Hebben we een duidelijk beeld van wat leerlingen aan het einde van het laatste leerjaar moeten kunnen op het gebied van schrijfvaardigheid?
- Weten we wat het referentiekader taal (1F en 1S/2F) en de tussendoelen voor schrijfvaardigheid vragen van onze leerlingen? En doen we daar iets mee?
- Specifiek voor het sbo: maken we onderscheid in doelen naar de uitstroomprofielen? Waarom wel/niet? Zo ja, hoe doen we dat?
- Is ons aanbod (via methoden) dekkend voor de wettelijke kaders (bijvoorbeeld kerndoelen, ononderbroken ontwikkeling)?
- Is er een duidelijke opbouw in ons schrijfonderwijs op basis van een doorgaande leerlijn?
- Hoe gebruiken we de taalmethode en andere materialen om te werken aan doelen voor schrijfvaardigheid?
- Wat vinden we van de (methode)lessen die we geven voor schrijfvaardigheid en de materialen die we daarbij gebruiken? Waar zijn we tevreden over en welke wensen liggen er?
- Hebben we goede afspraken tussen de leerjaren over het schrijfonderwijs, de keuzes die we maken, hoe we de lessen geven en dergelijke?

Doelen en doorgaande leerlijn

Suggesties en verwijzingen

- Wanneer niet alle leerkrachten vertrouwd zijn met de kerndoelen en de doelen uit het referentiekader taal (1F en 1S/2F) voor schrijfvaardigheid, dan is het zinvol om gezamenlijk te bekijken in hoeverre hieraan in het schrijfonderwijs gericht wordt gewerkt. Achterin deze reflectiewijzer vindt u een korte omschrijving van de verschillende doelen en verwijzingen voor meer informatie.
- De publicatie 'Leerstoflijnen schrijven beschreven: uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal voor het schrijfonderwijs op de basisschool' (Van Gelderen e.a., 2010) bevat een uitwerking van doorlopende leerlijnen voor het schrijfonderwijs. Zie: <https://www.slo.nl/Actbl-leersloflijnen&Actblmid=426>.
- SLO heeft voor elk leergebied van het primair onderwijs aanbodsdoelen geformuleerd, weergegeven in drie fasen: groep 1-3, groep 4-6 en groep 7-8. Schoolteams kunnen deze doelen gebruiken bij de ontwikkeling van eigen onderwijsleerlijnen en hiermee bouwen aan een schoolgeen curriculum als basis voor een beredeneerd aanbod. Voor schrijven vindt u de doelen op: <https://www.slo.nl/@16789/inhoudslij-n-p-o-nederlands-schrijven/>.
- Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zijn er passende perspectieven voor het po/sbo, met leertrajecten voor de verschillende taaldomeinen op drie niveaus. Leertraject 1 is voor leerlingen met een verwachte uitstroombestemming van vmbo-4 of hoger. Leertraject 2 werkt toe naar uitstroomniveau vmbo-bb/kb en leertraject 3 naar het praktijkonderwijs of vso. Ga voor meer informatie naar <https://slo.nl/thema/meer/passende/po/>.

slo

44

Schrijfondewijs op onze school

Richtinggevende vragen

- Waarom is goed kunnen schrijven belangrijk voor onze leerlingen?
- Hebben we een duidelijke visie op schrijfondewijs? Maken we onze visie op goed schrijfondewijs waar? Waar zie je dat aan?
- Welke doelen of speerpunten voor schrijven hebben we als school geformuleerd en is het hele team daarvan op de hoogte? Geven de geformuleerde doelen/speerpunten ons voldoende richting en houvast en houden we erbij voldoende rekening met onze leerlingpopulatie?
- Is er in het team (overleg) nu genoeg aandacht voor schrijfvaardigheid, ook als we het vergelijken met andere taalvaardigheden zoals lezen en spelling?
- Voelt elke leerkracht zich bekwaam in het geven van schrijfondewijs?
- Hebben we in ons team voldoende actuele kennis over het verzorgen van goede schrijfflessen? Is scholing nodig en gewenst in ons team? Waar willen we beter in worden?
- Heeft ons team een schrijfspecialist? Wat is zijn/haar rol?

Schrijfondewijs op onze school

Suggesties en verwijzingen

- Kennis over de drie functies van schrijven (de communicatieve, expressieve en conceptualiserende functie) is belangrijk om tot een goede visie op schrijfondewijs te komen. Zie voor meer informatie hierover pagina 17 en 18 van de publicatie *Leerschrijven schrijven beschreven* (Van Gelderen e.a., 2010): <https://www.slo.nl/?Act=bl-leerstoflijnen&ActId=426>.
- Om tot een visie op schrijfondewijs te komen, kunt u bestaande ideeën over taalonderwijs als uitgangspunt en bron van inspiratie nemen. Op de pagina https://www.lesinhaal.nl/documents/doc_32941.htm van het Expertisecentrum Nederlands staat een overzicht van verschillende opvattingen over taalonderwijs (Van Gelderen e.a., 2004). Op <https://www.curriculum.nu/voorstellen/nederlands/> staan de voorstellen voor herziening van het curriculum Nederlands voor het basisonderwijs (po) en de onderbouw van het voortgezet onderwijs (vo), met een visie, grote opdrachten en bouwstenen.
- Ga aan de hand van de richtinggevende vragen na welke vormen van professionalisering binnen het team gewenst zijn. Bijvoorbeeld op het gebied van visievorming, effectieve schrijfdidactiek of differentiatie. Ga ook bij elkaar in de klas kijken en bespreek de aanpak en achterliggende motieven.

Extra informatie en verdieping bij alle aspecten vindt u op www.pellpunt.nl. Klik in het menu op 'Schrijfvaardigheid' en vervolgens op 'Reflectiewijzer'.

slo

45

Mentimeter

Goed kunnen schrijven is belangrijk voor mijn leerlingen, omdat...

Ze zich zo kunnen uiten en ze zich kunnen redden in de maatschappij.

Ze zo beter worden in begrijpend lezen, fantasie prikkelen, het vakoverstijgend is

Ze zich hiermee kunnen uitdrukken en hun taalvaardigheid ontwikkelen.

dit een basisvaardigheid is die je in onze digitale samenleving nodig hebt om volwaardig mee te kunnen doen

het belangrijk is om zich met zelfvertrouwen te kunnen redden in de maatschappij.

zij zichzelf goed (en snel) kunnen uitdrukken op papier. Bij het maken van een werkstuk is het fijn als het schrijven al geautomatiseerd is.

dit een wezenlijk deel is van hun mogelijkheden tot communiceren. Daarnaast is dit een onmisbare vaardigheid om in onze maatschappij goed uit de voeten te kunnen.

zij zich op die manier kunnen uiten en het hen helpt mee te doen in de maatschappij

Schrijven zorgt ervoor dat je eerst nadenkt, voordat je doet. Het structureert de gedachten. Tevens zorgt t ervoor dat informatie beter onthouden wordt. Tevens dat het ten goede komt aan o.a. concentratie, oplettendheid, organiseren, communiceren.

Het belangrijk is dat zij zich helder leren uitdrukken via schrift of voor de sociale media.

Ze op deze manier zich goed kunnen redden in onze maatschappij.

slo

46

***"Als je de vragen leest, zie je pas
wat er allemaal komt kijken bij
goed schrijfonderwijs"***

slo

47

Handreiking Schrijfonderwijs op peil

SLO, 2021

- Visie en doorgaande leerlijn
- Onderwijsleeractiviteiten voor schrijven
- Zicht op schrijfontwikkeling

slo

48

Onderdelen

In gesprek met collega's

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Direct aan de slag

Praktische suggesties

49

Hoofdstuk 3. Onderwijsleeractiviteiten voor schrijven

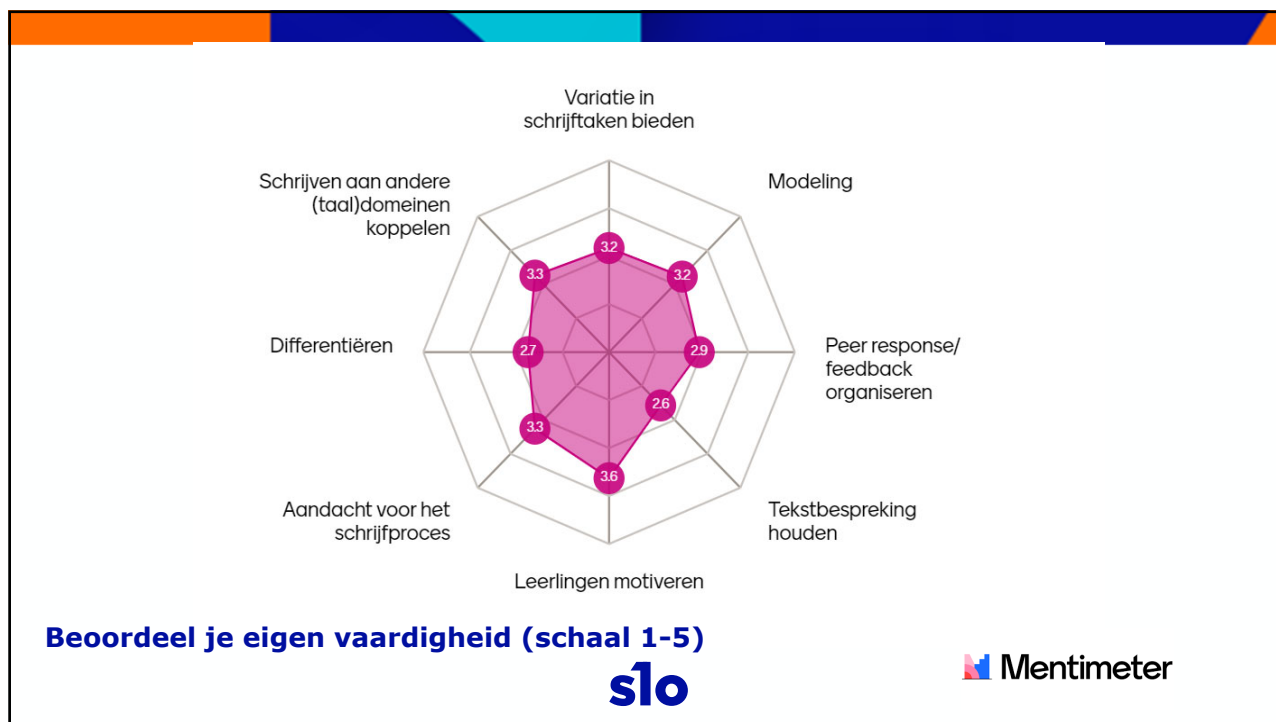

In gesprek met collega's

- Wat verstaan wij onder goede schrijfdidactiek? Zijn we het met elkaar eens?
- Weten we leerlingen te motiveren voor schrijven? Hoe?
- Werken leerlingen aan betekenisvolle schrijftaken, die aansluiten op hun kennis en belevingswereld?
- Komen de verschillende fasen van het schrijfproces voldoende aan bod in ons onderwijs? Maken we regelmatig gebruik van modellen om het schrijfproces voor te doen?
- Welke schrijfstrategieën staan centraal in de verschillende groepen?
- Is er in ons schrijfonderwijs aandacht voor samenwerken, peer response (elkaar helpen als schrijfmaatjes) en peer feedback (reageren op elkaars teksten)?

50

51

Modeling

Direct aan de slag

Ga na waar je bij de eerstvolgende schrijfles (al dan niet uit de methode) hardop denkend een aspect van het schrijfproces kunt uitvoeren. Dat kan zijn tijdens het maken van een schrijfplan, het formuleren of verbeteren van zinnen, het bedenken van inhoud.. elke stap leent zich in principe voor modeling. Let er goed op dat je dit niet in de vorm van een instructie of beschrijving doet ("in de inleiding zal ik opschrijven wat mijn mening is"), maar hardop denkend. Bijvoorbeeld: "Zo.. de titel staat er... eens even zien.. hoe kan ik in de inleiding gelijk duidelijk opschrijven wat mijn mening is over een verbod op het gebruik van mobieltjes voor kinderen onder de 12 jaar.. oké dan begin ik mijn eerste zin met de woorden 'ik vind dat'..

slo

52

Differentiëren

Direct aan de slag

Ontwikkel voor de zwakkere schrijvers in de klas een schrijfkader bij de eerstvolgende schrijfpdracht. Welke 'starters' zijn belangrijk? En ook: laat zo mogelijk leerlingen die goed en gemakkelijk schrijven een schrijfkader ontwikkelen of bijvoorbeeld een kaart met tips voor hun medeleerlingen. Lees voor meer achtergrondinformatie en voorbeelden het artikel van [Leon en Schrauwen](#) (2008) of ga naar de [SLO-website](#). Leerkrachten in het sbo kunnen overwegen om voor elk relevant communicatief genre een schrijfkader te ontwikkelen, dat standaard wordt ingezet bij de instructie en begeleide inoefening

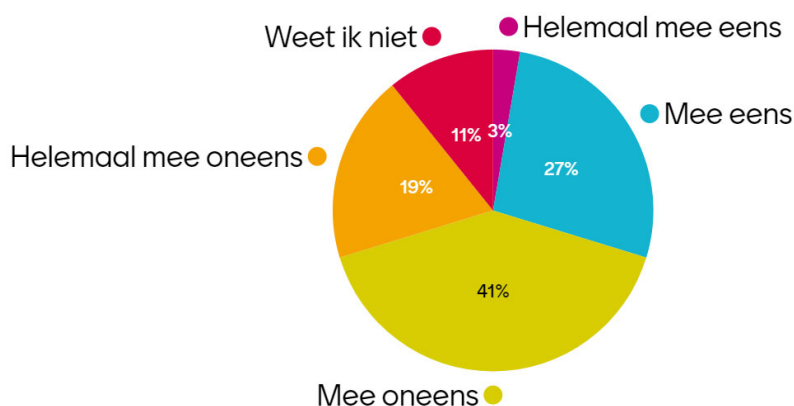
3.9 Anderstalige leerlingen

Voor nieuwkomers die de Nederlandse taal nog niet beheersen is een specifieke aanpak nodig. Wat betreft geletterdheid kunnen er grofweg drie groepen leerlingen worden onderscheiden. In de publicatie *Ruimte voor nieuwe talenten: Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool* (Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Nieuwkomers, 2017) is te lezen hoe elke groep gebaat is bij een specifieke aanpak. De drie groepen zijn:

- *Nieuwkomers die in het Latijnse schrift zijn gealfabetiseerd*
Deze leerlingen kunnen baat hebben bij schriftelijke ondersteuning, bijvoorbeeld een notitieboekje waarin ze Nederlandse woorden noteren en omschrijven in hun moedertaal.
- *Nieuwkomers die in een ander schrift leerden lezen en schrijven*
Deze leerlingen moeten eerst leren decoderen. Het (samen) lezen en schrijven zal dus vooral gericht moeten zijn op het leren herkennen en lezen van het nieuwe

53

Wij zijn als team goed in het volgen van de schrijfontwikkeling van onze leerlingen.

Mentimeter

slo

54

Hoofdstuk 4. Zicht op schrijfontwikkeling

4. Zicht op schrijfontwikkeling	31
4.1 Volgen van schrijfvaardigheid	31
4.2 Feedback geven en formatief evalueren	32
4.3 Een schrijfproduct beoordelen	37
4.4 Praktische suggesties bij Zicht op schrijfontwikkeling	41

slo

55

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Het Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van NHL Stenden hogeschool heeft een reeks evaluatie-instrumenten ontwikkeld voor leerlingen. Het instrumentarium bevat een **set formulieren** aan de hand waarvan leerlingen hun eigen schrijfproducten beoordelen, met aandacht voor genrekenmerken en taalgebruik. Het gebruik van een grafische schaal en het formuleren van nieuwe leerdoelen, stimuleert een gevoel van verantwoordelijkheid en eigenaarschap over de eigen schrijfontwikkeling. De motivatie en betrokkenheid van leerlingen neemt hierdoor toe.

Schrijfwerk - Reflectie op mijn schrijfwerk	
Naam: _____ Datum: 22 juni 2019	
Tema: _____	
Wat heb ik geleerd? (1-5)	
1. Ik heb de schrijfwijze goed gevolgd.	5. Ik heb de schrijfwijze goed gevolgd.
2. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	4. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
3. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	3. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
4. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	2. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
5. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	1. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
Wat heb ik nog te leren? (1-5)	
1. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	5. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
2. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	4. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
3. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	3. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
4. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	2. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.
5. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.	1. Ik heb mijn schrijfwijze goed gevolgd.

Het werken met schaalbeoordelingen

De Projectgroep Schrijven kun je Leren (leernetwerk) van Iselinge Hogeschool schreef de brochure *Teksten beoordelen en schrijfontwikkeling volgen*, met schrijftoetsen voor groep 4 tot en met 8 en aanwijzingen om met schaalbeoordelingen te werken. Aan de hand van scoregrafieken is het mogelijk om de ontwikkeling op basis van de gegeven schrijftoetsen vast te leggen.

slo

56

Wensen voor professionalisering

57

Downloaden (links in de chat)

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/schrijfvaardigheid-einde-sbo/reflectiewijzer>

<https://www.slo.nl/peiling-praktijk-schrijfonderwijs/>

slo

58

59

taal:
unie

60

Schrijfonderwijs in de schijnwerpers (reprise)

taal:
unie schrijft

61

Over de Taalunie

- Beleidsorganisatie voor het Nederlands
- 5 aandachtsgebieden
  - Standaardtaal
  - Nederlands en andere talen
  - Taal en cultuur
  - Onderwijs buiten het taalgebied
  - Onderwijs binnen het taalgebied

taal:
unie

62

Advies Schrijfonderwijs 2015

- Advies 'Schrijfonderwijs in de schijnwerpers'.

3 knelpunten

- (1) wetenschappelijke kennis over wat werkt en niet werkt in het schrijfonderwijs vindt moeilijk een weg naar de praktijk;
- (2) er is te weinig verbinding tussen schrijven bij taal (of Nederlands) en schrijven bij andere vakken
- (3) er is te weinig zicht op de schrijfontwikkeling van leerlingen waarop het didactisch handelen afgestemd kan worden.

drie adviezen:

- (1) verzamel, benoem en beschrijf bewezen effectieve schrijfdidactieken
- (2) zorg voor aandacht voor effectieve schrijfdidactiek in leermiddelen, begeleidingstrajecten en nascholing
- (3) doe verder onderzoek naar (alternatieve) evaluatie-instrumenten

63

2021 - Reprise

Hoe krijgen we schrijfonderwijs in de schijnwerpers?

- Benadruk het belang van schrijven
- Vergroot het urgentiebesef
  - Bij besturen
  - Bij leraren
  - Bij leerlingen
- Benut het schrijven bij de vakken
- Werk aan schrijfplezier
- Verbind schrijven en lezen
  - Lezen en schrijven: 2 kanten van 1 medaille
  - Wetenschappelijke evidentie dat schrijven en lezen elkaar versterken

64

cpereira@taalunie.org

www.taalunie.org

65

- Hoe geef je effectieve feedback?

Monica Koster

TEKSTER

Teksten schrijven in het (speciaal) basisonderwijs
4 maart 2021

66

Wat is feedback?

Definitie:

Specifieke informatie aan de leerling over zijn prestatie, met als doel de cognitie, motivatie en/of het gedrag te beïnvloeden ten einde zijn prestatie te verbeteren.

67

Wat is het doel van feedback?

Wat wil je bereiken met feedback?

1. De leerling inzicht geven in zijn prestatie en hoe de tekst overkomt op een lezer
2. De motivatie van een leerling verhogen
3. De leerling verder helpen om zijn schrijfproducten schrijfproces te verbeteren, en hem helpen om een betere schrijver te worden

68

Wanneer geef je feedback?

- **Tijdens** het schrijfproces!
- Feedback is pas effectief als er daadwerkelijk iets mee moet worden gedaan
- Feedback op een eindversie is “parels voor de zwijnen”
- Feedback in combinatie met cijfer wordt **niet** gelezen

69

ik had een keer geld uit een auto gestolen en toen er zo'n vrouw en die zei: "Ja, je hebt een keuze. Of ik bel de politie of je zegt het tegen je ouders. Dus heb ik het tegen me ouders gezegd, en had toen 3 weken straf.

Prima, wel erg kort.
 Probeer meer details en bijvoorbeeld nu te gebruiken.
 Na 'n roegwoord komt weer een ond + pr.
 Begin de zin met een hoofdletter. Denk ook aan de leestekens: aanhalingstekens openen en sluiten.
 Begin je verhaal altijd met een inleiding, dan volgt de kern en je eindigt met een slot.
 Leg in de inleiding uit wat de situatie is. Vertel bv. waarom je het geld wilde stelen. Leg ook uit hoe je het hebt gedaan. Wat voelde je toen je betrapt werd?
 Vertel tot slot welke straf je hebt gekregen en wat je ouders ervan vonden.
 Verzín ook een passende titel. Succes!

70

Waarop geef je feedback?

- Wees **selectief**: leg niet op alle slakken zout
- Kies de 2 tot 3 belangrijkste punten
- Let hierbij vooral op het communicatieve doel van de tekst
- Ga na: wat helpt deze schrijver het meest om een stap ver te komen

71

Waarop geef je feedback?

Lagere- vs. hogere-orde aspecten:

Lagere-orde-aspecten: correctheidsaspecten als spelling en interpunctie

Hogere-orde-aspecten: inhoudsaspecten als opbouw, argumentatie en stijl

72

Lagere-orde-aspecten

Vuur!
 Vorig jaar met oud en nieuw heb ik daarvoor
 al vuurwerk afgestoken toen had ik taalfout.
 een pak met tollen en pak met
 rotjes in een papier container taalfout.
 gegoooid. d.l. Toen stond de papierbak van binnen in de fik. Toen hadden ik mijn mijn
 kennis op papier een giga vlinder gelegd en een tol. Dat staken we aan en het begon
 heel erg te fikken en die breide uit tot een heel grote fik.
 Daar deden we een voor een mikkend over
 op het glas in die fik gooien. En wij
 dachten dat die mensen niet thuis waren.
 en toen brak het glas door en daar bleek
 dat de buurman thuis was en
 toen waren we betrapt.

Veel taalfouten.
 Deze verbeteren

73

Lagere- of hogere-orde?

Stem feedback af op de behoefte van de schrijver.

Zwakke schrijvers richten zich bij (her-) schrijven vooral op lagere-orde-aspecten, en hebben voor revisie van hogere-orde-aspecten feedback nodig met duidelijke aanwijzingen (voorbeelden) hiervoor.

Goede schrijvers hebben vooral behoefte aan ondersteunende feedback en informatie over wat er al wel goed gaat.

74

Hoe geef je feedback?

Directief vs. faciliterend

Directief: concrete aanwijzingen over wat er hoe verbeterd moet worden, regie bij feedbackgever

Faciliterend: suggesties ter verbetering, bijv. in de vorm van vragen, regie bij feedbackontvanger

75

Directieve feedback

<BSA27-1A>

Geachte meneer/mevrouw

15-4-2008

van de actie

Jk zou graag de smurfen actie ontvangen, voor 20 april. Deze eindigt op 20 april na sluitingstijd. Alvast graag daar want ik heb 110,34 uitgegeven voor boodschappen en de smurfen waren op 15/4/2008

kelaas

Graag zou ik de ontbrekende smurfen nog van u ontvangen.

met vr. gr.

m.

76

Faciliterende feedback

<BSA27-1A>
 Plaats, datum
 Beste .....
 ik zou graag de smurfen actie ontvangen voor 20 april
 na sluitingstijd-alvast-graag-daar
 want ik heb 110,34 uitgegeven voor boodschappen
 en de smurfen waren op. 15/4/2008
 Wat is je vraag? Wat wil je?
 Aan wie schrijf je?
 Wie ben je?

77

Effectieve feedback (1)

Effectieve feedback is:

- **motiverend:** geef aan wat goed gaat en wat nog beter kan
- **specifiek:** leg uit waarom iets goed of nog niet goed is
- **behelpzaam:** vragen, hints, verbeter suggesties, voorbeelden

78

Effectieve feedback (2)

De timing van feedback is cruciaal: geef geen feedback op een eindversie, maar doe dit eerder in het schrijfproces.

Liever minder opdrachten met verschillende versies en feedbackrondes dan heel veel teksten met feedback waar niets mee wordt gedaan.

79

Vragen (of feedback)?

Monica Koster
www.tekster.nl
info@tekster.nl
Twitter: @teksterNL

80

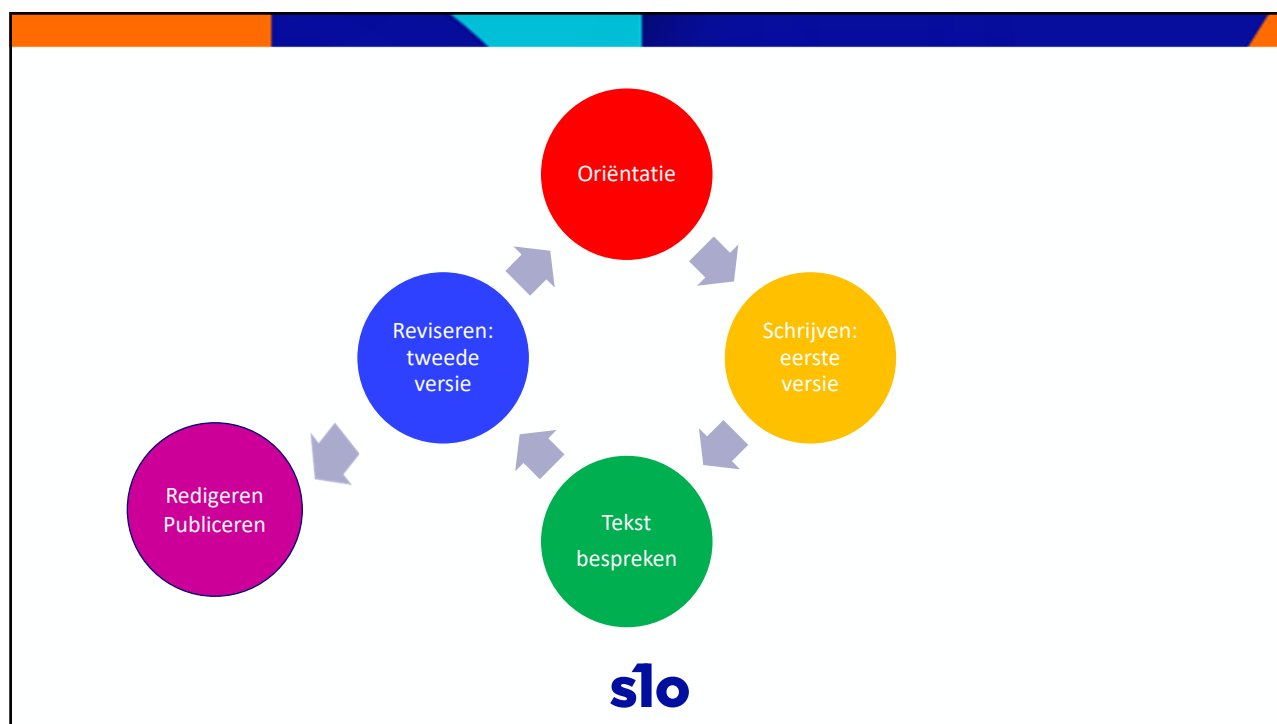
slo

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Werken met schrijfportfolio's

Groeien naar bewust schrijverschap

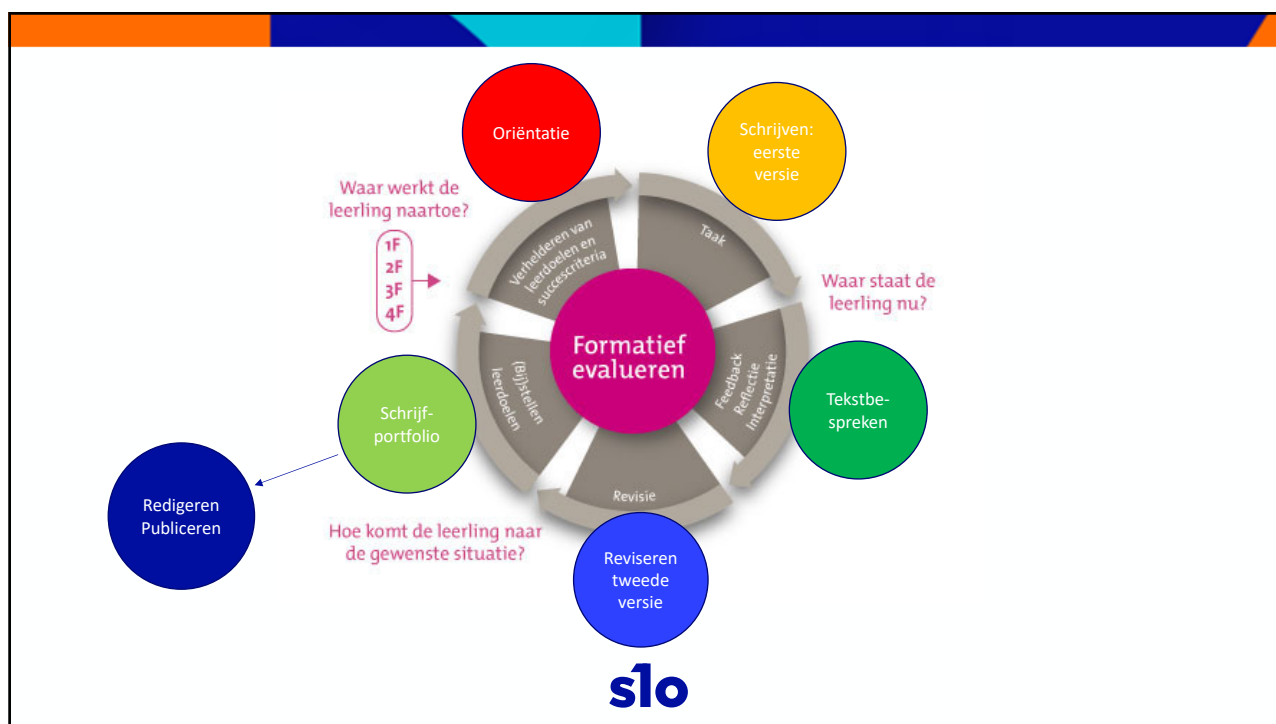
81

82

83

84

85

Met behulp van genres werken aan schrijfvaardigheid

Suzanne van Norden
SLO 4 maart 2021

86

Schrijfvaardigheid

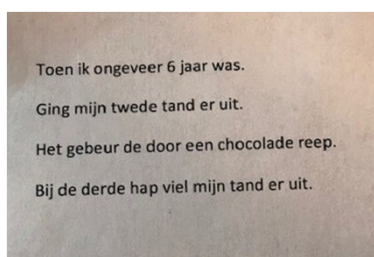
Goede/effectieve schrijvers

- weten met **welk doel** ze een tekst schrijven
- begrijpen wat ze met taal moeten doen zodat een tekst past bij doel en lezers
- begrijpen hoe ze hun tekst als geheel moeten structureren en hoe dat verschilt per type tekst

87

De inhoud doet ertoe!

- Hoe meer je weet over een onderwerp, hoe beter je erover kunt schrijven
- Hoe interessanter je een onderwerp vindt, hoe beter je erover kunt schrijven
- Hoe relevanter een onderwerp is, hoe leerzamer het is om erover te schrijven

Vroeger (in de middeleeuwen) ontstond Amsterdam uit vissers en schippers. Ze bouwden hun huizen aan de Amstel, aan het eind van de Amstel lag het dorp. Maar het was daar bij de Amstel niet gemakkelijk bij te varen nu en dan over in 1480 veranderde dat. De mannik legde deilen aan. Met blij en moed, hooft en arde. tussen de twee deilen kwam het beroemde plein de dam. Amsterdam werd steeds groter. Dus wij hebben alles te danken aan de mannik.

88

Bronnen voor schrijfonderwerpen

- Eigen ervaringen
- Zaakvakken
- Jeugdliteratuur

89

Wanneer werkt een schrijfonderwerp?

- Weet je er genoeg van af?
- Heb je er genoeg over gepraat?
- Heb je genoeg aanwijzingen voor *hoe* je erover gaat schrijven?

90

Tien genres voor de basisschool

	Doel	Hulpvraag
Verhalend	Vertellen	Hoe ging dat precies?
	Verhalen	Hoe werd dat probleem opgelost?
Feitelijk	Beschrijven	Hoe zit dat in elkaar?
	Verslag doen	Wat gebeurde er?
	Instrueren	Hoe moet je dat doen?
	Verklaren	Hoe komt dat?
	Verzoeken	Wat wil je bereiken en bij wie?
Waarderend	Beschouwen	Hoe denken mensen daarover?
	Betogen	Hoezo vind jij dat?
	Reageren	Wat deed het met je?

Bron: Norden, S. van (2018). *Iedereen kan leren schrijven*.
Bussum: Coutinho

91

Koppel je onderwerp aan een schrijfdoel

	Doel	Hulpvraag
Verhalend	Vertellen	Hoe ging dat precies?
	Verhalen	Hoe werd dat probleem opgelost?
Feitelijk	Beschrijven	Hoe zit dat in elkaar?
	Verslag doen	Wat gebeurde er?
	Instrueren	Hoe moet je dat doen?
	Verklaren	Hoe komt dat?
	Verzoeken	Wat wil je bereiken en bij wie?
Waarderend	Beschouwen	Hoe denken mensen daarover?
	Betogen	Hoezo vind jij dat?
	Reageren	Wat deed het met je?

Bron: Norden, S. van (2018). *Iedereen kan leren schrijven*.
Bussum: Coutinho

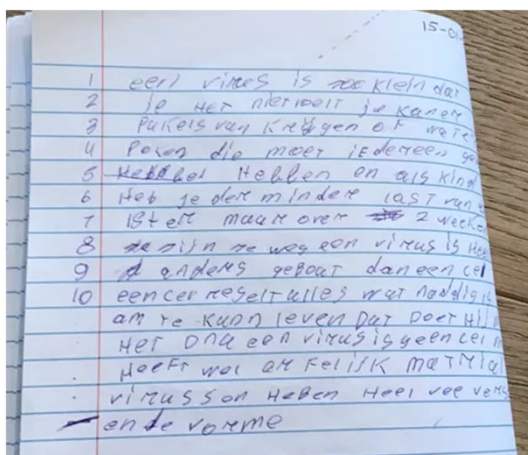
92

Voorbeeld: schrijven over Corona

	Doel	Onderwerp
Verhalend	Vertellen	Een nieuw spelletje dat je deed tijdens de lockdown
	Verhalen	Het Grote Vriendelijke Virus (GVV) loste alles op
Feitelijk	Beschrijven	Verschillen tussen een bacterie en een virus
	Verslag doen	Hoe een vaccin werkt
	Instrueren	Nieuwe regels op school of thuis in de Coronatijd
	Verklaren	Hoe het kan dat steeds meer mensen Corona krijgen
	Verzoeken	Aanbod voor Coronaproof klusjes doen in de buurt
Waarderend	Beschouwen	Hoe je huisgenoten denken over de lockdown
	Betogen	Voor en nadelen van thuisonderwijs
	Reageren	Een goede film die je tijdens de lockdown hebt gezien

93

Voorbeeld: feitelijk beschrijven

Een virus is zo klein dat je het niet voelt je kan er pukels van krijgen of waterpokken die moet iedereen gehad hebben en als kind heb je der minder last van dan later maar over 2 weken zijn ze weg een virus is heel anders gebouwd dan een cel een cel regelt alles wat nodig is om te kunn leven dat doet hij met het dna een virus is geen cel maar heeft wel erfelijk material virussen hebben heel

94

Aanbevelingen voor leraren

- Informeer je over de genres en hun kenmerken
- Oefen met het koppelen van zaakvakonderwerpen en thema's aan verschillende genres
- Zorg dat je zelf ook zin hebt in je schrijfp opdrachten!

www.iedereenkanlerenschrijven.nl

95

**Bedankt voor
je deelname**

Teksten schrijven in
het (speciaal)
basisonderwijs

LNT@slo.nl

slo

landelijk
netwerk
taal

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

96